

N. Rózsa Erzsébet

A török modell kérdőjelei

2011 minden bizonnyal az arab tavasz éveként vonul be a történelembe, hiszen a tunéziai és az egyiptomi diktátorok menesztése, sőt, Mubárak bíróság elé állítása, a bahreini tüntetések utáni „rendteremtés”, a líbiai még be nem fejezett háború, a palesztin ENSZ-felvételi kérelem, és a szíriai események az egész közel-keleti térség drámai átalakulását jelzik. És bár ezeknek az eseményeknek a fontosságát nem lehet megkérdőjelezni, a térség átalakulásának mindössze az egyik irányát jelzik. A Közel-Kelet, jelesül az arab világ demokratizálását George W. Bush elnök tűzte hivatalosan a napirendre, hogy azután a stabilitás – ismételtelen – fontosabbnak bizonyuljon a demokráciaépítés általános törekvésénél. A 2011-es események azonban azt mutatják, hogy ha másként és máskor is, de a demokratizálódás bizonyos elemei visszhangra leltek az arab világban.

A demokrácia két modellje, melyet a nyugati világ a demokratizálandó arab társadalmak elé állított, Izrael, a „térség egyetlen demokráciája” és a muszlim lakosságú Törökország volt. Míg az előbbi politikai okok miatt még példaként is elfogadhatatlan volt az arab közvélemény számára, az arab tavaszban a „török modell” már mint követendő példa jelent meg, anélkül, hogy magát a modellt bárki definiálta volna. Nyugati szemszögből nézve az iszlám (mint civilizáció és kultúra) és a köztársasági formában megjelenő demokrácia az Atatürk-i hagyományoknak megfelelő laikus állam formájában olyan kombináció, melyet szívesen látnánk viszont más muszlim államokban is. Ugyanakkor ha az iszlám mint vallás jelentkezik, márpedig a

határvonal csak nagyon nehezen érvényesíthető, az állam és vallás szétválasztásának nyugati eszménye kerül veszélybe. Az immár második ciklusát töltő Erdogan-kormány pedig éppen ezeket a határokat fessegeti, illetve egyre inkább az ebből származó külpolitikai törekvéseivel hívja fel magára a nemzetközi és az arab közvélemény figyelmét. Külpolitikájának alapja Ahmet Davutoglu „zéró probléma a szomszédokkal” elmélete, ami önmagában nem keltene nagy feltűnést, ha Törökország szomszédai nem azok lennének, akik. Tekintettel arra, hogy Törökország egyre jobb kapcsolatokat ápol Iránnal, Irakkal, azon belül még az iraki kurd regionális kormányzattal is, valamint Szíriával (amit ugyan a szíriai események megrengettek ugyan) és az arab világgal általában, a követendő példaként állított Törökország példaértéke legalábbis megkérdőjelezhetővé vált. Különösen akkor, amikor az arab országokhoz való közeledésével párhuzamosan, aminek gyökerei már a 2006-os libanoni Hezbollah–izraeli háborúig nyúlnak vissza, kapcsolatai rohamosan és látványosan, olykor teátrális kirohanások közepette romlanak Izraellel. Mára az eddig a kapcsolatokat garantáló hadiipari és katonai együttműködést is felfüggesztették, miközben Törökország, és különösen Erdogan miniszterelnök a palesztin ügy bajnoka és az arab világ nagy barátja szerepében lép fel, akit meghívhatnak az Arab Liga csúcsértekezleteire, és aki a brit miniszterelnököt és a francia elnököt megelőzve biztosíthatja a török gazdasági érdekeket Líbiában. Egyesek szerint a török „szomszédosságpolitika” már-már az oszmán-török időket idézi. ■